
Svenska studielinjen i medicin – nuläge och några milstolpar under en 40-årig vandring

LENA SJÖBERG OCH TOM PETERSSON

Den svenska studielinjen i medicin vid Helsingfors universitet inrättades 1979 för att säkerställa utbudet av svenskkunniga läkare i vårt land. Till studielinjen antas fem procent av alla dem som antas till medicinstudier i vårt land; 2020 antogs 37 nya studerande. Helsingfors universitet har tilldelats riksomfattande ansvar för att utbilda svenskkunniga läkare. För att säkerställa utbildningen finns vid medicinska fakulteten åtta lagstadgade professurer och 13 lektorat och kliniska lärarbefattningar med svenska som undervisningsspråk. Nya studenter rekryteras aktivt genom evenemang och kampanjer såsom *Högskoledagen* och *Uni på väg*. Trots rekrytering i hela Svenskfinland kommer majoriteten av studerandena på svenska linjen från huvudstadsregionen. Under de två senaste åren har andelen studerande med finska som modersmål ökat, sannolikt till följd av något lägre språkkrav för inträde till linjen och eventuellt också som ett resultat av det nya antagningssystemet med gemensam antagning till alla fakulteter i landet. Andelen undervisning på svenska på svenska linjen har en längre tid rört sig kring 40 procent. De som studerar på svenska linjen lär sig medicinsk terminologi och patientbemötande på svenska och blir sålunda genuint tvåspråkiga läkare.

Inrättande av den svenska studielinjen

Svenska studielinjen i medicin inrättades 1979 genom beslut av medicinska fakulteten vid Helsingfors universitet (1). Syftet var att garantera att ett tillräckligt stort antal svenskkunniga läkare skulle utbildas för hela landets behov. Under 1960- och 1970-talen hade det skett en minskning av antalet svenskspråkiga medicine studerande trots att antalet studieplatser hade ökat. Nu beslutade man att fem procent av landets medicinare skulle tas in till den svenska studielinjen i Helsingfors. Fakulteten fick därmed riksomfattande ansvar för utbildning av svenskkunniga läkare. Både

svensk- och finskspråkiga studenter skulle kunna godkännas, vilket var en principiell skillnad mellan linje och kvot. Fakulteten uppställde som mål att 60 procent av undervisningen på den svenska linjen skulle ske på svenska. För att bevaka den svenska studielinjens intressen bildades en arbetsgrupp där både lärare och studerande ingick. Arbetsgruppen fungerar numera under namnet Svenska arbetsutskottet.

Inrättandet av linjen föregicks av en lång och livlig diskussion inom universitetet, på Finska Läkaresällskapet och i dagspressen. Som huvudarkitekter för utformningen av den svenska linjen framträdde Otto Wegelius, professor i inre medicin, och Svante Stenman, docent i patologi, sedermera internist.

Antalet studerande som årligen har tagits in till den svenska linjen har varierat med variationerna i det totala antalet intagna i vårt land. År 2020 togs 37 nya studerande in på den svenska linjen.

Tvåspråkighetsprogram och koordinatörstjänst 2000

Med tiden har Helsingfors universitet allt mer börjat betona värdet av tvåspråkighet och

SKRIBENTERNA

Lena Sjöberg, MD, AFAMEE
Klinisk lärare i allmänmedicin och primärhälsovård
Avdelningen för allmänmedicin och primärhälsovård
Clinicum, Helsingfors universitet

Tom Pettersson, med.o.kir.dr, professor h.c.
Huvudredaktör för Finska Läkaresällskapets
Handlingar

flerspråkighet. Konsistoriet godkände 1997 ett övergripande tvåspråkighetsprogram för hela universitetet. Vid medicinska fakulteten tillsattes 1999 på uppmaning av dekanus Matti Tikkanen och under ledning av Matti Klockars, professor i allmänmedicin, en arbetsgrupp som fick i uppdrag att utarbeta ett tvåspråkighetsprogram för medicinska fakulteten. Arbetsgruppen bestod av lärare och studerande från både den svenska och den finska studielinjen. Gruppen presenterade hösten 2000 ett handlingsprogram, där det framhölls att de enskilda institutionerna vid fakulteten bör ägna den svenska undervisningens kvalitet, kvantitet och utvecklingsbehov tillräcklig uppmärksamhet. Tvåspråkighetsprogrammet godkändes av fakultetsrådet och en rekommendation utgick från att det skulle vara naturligt att studiesammanhang redan från den första dagen använda sitt modersmål. De svenska lärarresurserna ägnades speciellt stor uppmärksamhet. Det konstaterades att de lagstadgade svenskspråkiga professorerna skulle besättas varaktigt och att innehavarna av professorerna skulle bistås av yngre lärare (2).

Som en följd av tvåspråkighetsprogrammet reserverades det budgetmedel för att utveckla den svenska undervisningen och inrättades det en koordinatorstjänst vid den svenska linjen med syfte att samordna och utveckla undervisningen på svenska och kontinuerligt informera om linjen. Koordinatorfunktionen handhades av Tom Pettersson, klinisk lärare i inre medicin, från 2001 till 2019, när den övertogs av Lena Sjöberg, klinisk lärare i allmänmedicin. Under en lång följd av år hade koordinatören sin hemvist på Forsknings- och utvecklingsenheten för medicinsk utbildning, där undervisningen koordinerades i nära samarbete med koordinatören för den finska studielinjen.

Tvåspråkighetsprogrammet avslutades med en uttaland förhoppning om att samtliga läkare, finskspråkiga som svenskspråkiga, som utbildas vid medicinska fakulteten i Helsingfors efter avslutade studier skulle ha färdighet att utöva sitt yrke på båda inhemska språken.

Två betydelsefulla studier

I början av 2000-talet gjordes genom en enkät en utvärdering av den regionala rekryteringen av medicine studerande till svenska studielinjen och av de utexaminerade läkarnas geografiska placering i arbetslivet (3). Betydligt mer än hälften av alla studerande kom från huvudstadsregionen medan det

övriga Nyland och Österbotten svarade för en dryg tiondel var. Oberoende av hemorten arbetade en större del av de utexaminerade läkarna i huvudstadsregionen. Ungefär hälften av dem som kom från Österbotten hade efter sin läkarutbildning sökt sig tillbaka dit. Det var däremot ovanligt att någon hade sökt sig till Österbotten utan att ha sin hemort där.

I en senare deskriptiv studie jämfördes studerande som gått på den svenska studielinjen med studerande som gått på den finska studielinjen i fråga om geografisk spridning efter läkarexamen (4). Uppgifterna hämtades ur Finlands Läkarförbunds läkarmatriklar, ur läkarkataloger utgivna av Medicinalstyrelsen, Rättsskyddscentralen för hälsovården och Forsknings- och utvecklingscentralen för social- och hälsovården Stakes samt via information på internet. Det framkom avsevärda skillnader i fråga om den geografiska spridningen av läkare som utexaminerats från den svenska och den finska linjen. Trots att huvudstadsregionen utövade en stark dragningskraft på läkare från båda studielinjerna var andelen som placerade sig utanför huvudstadsregionen betydligt större bland dem som gått på den svenska linjen än bland dem som gått på den finska linjen.

Nuläge

Rekrytering av studenter

Vi vågar hävda att det medicinska utbildningsområdet alltid har hört till de områden där efterfrågan på studieplatser överskridit utbudet. Å andra sidan har det tidigare ibland hänt att alla studieplatser på den svenska studielinjen inte har fyllts. Under tidigare år flyttades de otillsatta studieplatserna till den finska studielinjen vid Helsingfors universitet. Sedan 2018 flyttas eventuella otillsatta studieplatser inte till den finska studielinjen, utan de fylls inte. Under de tre antagningar som skett sedan dess har dock alla studieplatser fyllts.

Till exempel 2013, då endast 23 studieplatser av 32 fylldes, uppstod en oro för att svenskspråkiga unga med goda studieresultat i gymnasiet inte söker in till medicinsk utbildning. Därför har också studentrekrytering skett aktivt. Svenska ärenden vid Helsingfors universitet arrangerar årligen två rekryterings-evenemang, *Högskoledagen* och *Uni på väg*. Under *Högskoledagen* i november kommer flera busslaster med gymnasister från alla hörn i Svenskfinland till Helsingfors, och medicinska fakulteten har lockat cirka 200 besökare årligen. *Uni på väg* innebär kontakt

den andra vägen, det vill säga studenter från medicinska fakulteten och andra fakulteter vid Helsingfors universitet besöker olika gymnasier i Svenskfinland och berättar om sina studier.

Statistik över de senaste åren

Eftersom antalet studieplatser på svenska studielinjen definieras som fem procent av det totala antalet nybörjarplatser inom det medicinska utbildningsområdet i hela landet, har antalet nybörjarplatser varierat något med åren. För närvarande antas 145 nya studerande till studielinjen i medicin vid Helsingfors universitet, av vilka 108 antas till den finska studielinjen och 37 till den svenska. År 2020 antogs 37 studenter (21 med svenska som modersmål) till den svenska studielinjen. Av dem var 23 kvinnor och 14 män. Av de antagna var 29 bosatta i Nyland och av dessa hela 24 i Helsingfors eller Esbo. Två var bosatta i Egentliga Finland och två i Österbotten. Statistiken säger dock inget om när personerna flyttat till huvudstadsregionen – flytten kan exempelvis ha skett först efter att personerna fått besked om studieplats.

Sedan 2019 har det varit möjligt att bli antagen till svenska studielinjen genom att visa sina kunskaper i svenska via studentexamensprov i svenska som andra inhemska språk antingen som A-språk ("lång svenska") med minst vitsordet *eximia cum laude approbatur* eller som B-språk (studier i svenska sedan årskurs 7 i grundskolan; det vanligaste alternativet) med vitsordet *laudatur*. Tidigare var språkraven högre. Lärarna vid fakulteten har sedan hösten 2019 satsat extra resurser på att se till att studenternas språkkunskaper i svenska säkerställs och upprätthålls. De sänkta språkraven är den mest sannolika orsaken till att antalet sökande med finska som modersmål till svenska studielinjen ökat kraftigt under de senaste två åren. År 2020 överskred antalet sökande med finska som modersmål för första gången sedan 1980-talet antalet sökande med svenska som modersmål.

Orsaken till de sänkta språkraven är en strävan efter symmetri, det vill säga att språkraven ska vara desamma för personer som gått i svensk skola och söker in till finskspråkiga utbildningsprogram som för dem som gått i finsk skola och söker in till svenskspråkiga utbildningsprogram. Den främsta grunden för att upprätthålla symmetri (förutom en rent principiell jämlikhetssträvan) utgörs för vår del av det faktum att det inte tas in nya studerande till den svenska studielinjen

i odontologi vid Helsingfors universitet. För att kunna bli antagen till tandläkarutbildning i Finland behöver en person som gått i svensk skola alltså bevisa sina språkkunskaper i finska genom att avlägga studentexamensprov i finska som andra inhemska språk med motsvarande vitsord som anges ovan.

Som ovan nämns var målet när studielinjen inrättades att studierna på svenska linjen i medicin till 60 procent skulle ske på svenska. Läsåret 2006–2007 gjordes en utredning som visade att nästan 40 procent av undervisningen skedde på svenska. Våren 2020 beslöt Svenska arbetsutskottet att en ny utredning av andelen undervisning på svenska skulle utföras; studenter från alla årskurser rekryterades för att göra utredningen. Resultatet torde bli klart våren 2021.

Tvåspråkig examen?

Vid Helsingfors universitet har det sedan 2012 varit möjligt att avlägga tvåspråkig examen inom vissa kandidatprogram (bland annat vid juridiska fakulteten samt i en del studieprogram inom bio- och miljövetenskapliga fakulteten). Förenklat innebär detta att studenten avlägger minst en tredjedel av kurserna på det andra inhemska språket, det vill säga det språk som inte är studentens studiespråk. Vid utexamineringen får kandidaten sedan ett skriftligt intyg på att examen är tvåspråkig. Det har diskuterats att också medicinska fakulteten kunde införa tvåspråkig medicine och odontologie licentiatexamen, men än så länge är det oklart hur man ska definiera examen, eftersom vi inte har ett särskilt kandidatutbildningsprogram. Om en tvåspråkig examen införs, är det dessutom viktigt att informera allmänheten om att en sådan existerar och vad den innebär för att examen ska kunna ge fördelar på arbetsmarknaden. Sannolikt skulle studier på svenska studielinjen i medicin redan i sig räcka till som intyg över tvåspråkig examen, förutsatt att svenskspråkiga studenter skriver antingen tentamen eller skriftliga arbeten på finska i anslutning till vissa kurser under studiernas gång. För studenter på finska studielinjen vore förändringen större i och med att de då skulle bli tvungna att skriva motsvarande mängd texter på svenska och sannolikt dessutom delta i undervisning på svenska. Detta kan ses som en möjlighet för den svenska studielinjen eftersom den svenska undervisningen skulle synliggöras och dessutom bli mer attraktiv också utanför den svenska linjen. I och med att antalet studenter i de svenska grupperna skulle fluktueras

i högre grad än nu, kunde schematekniska utmaningar emellertid uppstå. Ingen officiell utredning har inletts i frågan.

Lärarresurser

Som tidigare nämns förfogar medicinska fakulteten vid Helsingfors universitet över åtta lagstadgade svenskspråkiga professorer. Förutom dessa finns lektorat och kliniska lärarbefattningar som antingen har definierats som svenskspråkiga eller som tvåspråkiga. Dessutom finns det bland dem som innehar finskspråkiga professorer och andra finskspråkiga lärarbefattningar ett flertal som antingen har svenska som modersmål eller som gärna ställer upp för den svenskspråkiga undervisningen. En del av dem som innehar svenskspråkiga professorer har finska som modersmål. Särskild vikt har fästs vid att se till att kraven på språkkunskaper uppfylls när svenskspråkiga professorer och lärarbefattningar besätts. Språkkunskapsnivån för professorerna är C2, vilket innebär "språkkunskaper närliggande modersmålet".

Den ljusnande framtid är vår?

Den svenska studielinjen i medicin är väletablerad och dess framtid ser ut att vara tryggad. Antalet sökande är stort och trots att andelen nya studenter med annat modersmål än

svenska är större nu än för till exempel tjugo år sedan, kan man fortfarande ärligt hävda att de som studerar på svenska studielinjen blir genuint tvåspråkiga under de fem och ett halvt år som studierna tar. De som är starkt enspråkigt svenska, lär sig finska tack vare studiemiljön och kontakten med finskspråkiga patienter. De som har finska som modersmål och blir antagna till den svenska studielinjen, lär sig svenska i tillräcklig mån för att kunna arbeta på svenska – vilket var det ursprungliga syftet med studielinjen. Den svenska studielinjen i medicin fyller alltjämt samma angelägna funktion som när den inrättades 1979 och vi är övertygade om att den kan se framtiden an med tillförsikt.

Lena Sjöberg
lena.sjoberg@helsinki.fi

Tom Pettersson
tom.pettersson@helsinki.fi

Litteratur

1. Stenman S. Den svenska studielinjen i medicin. *Fin Läkaresällsk Handl* 1990;150:129-35.
2. Medicinska fakultetens tvåspråkighetsprogram: <http://www.ltdk.helsinki.fi/svenska/fakulteten/program.asp> 2000
3. Söderlund A-C. Hur har den svenska studielinjen uppnått sitt syfte? *Fin Läkaresällsk Handl* 2001;161:26-9.
4. Klockars M, Pettersson T. Den svenska studielinjen i medicin vid Helsingfors universitet. *Finska Läkaresällskapet – 175 år. Otavas Tryckeri Ab, Keuru* 2010, ss. 105-19.

Summary

The Swedish training programme in medicine at the University of Helsinki

To ensure a sufficient number of Swedish speaking physicians in Finland the Faculty of Medicine at the University of Helsinki runs a Swedish training programme. Since 1979, each year 5 per cent of all new medical students in Finland are accepted to the Swedish programme, 37 students in 2020. Students from Swedish speaking and bilingual regions in the country are actively recruited by the University. A number of professorships and other teaching positions are dedicated to the Swedish language, thereby ensuring a sufficient number of educational sessions in Swedish. Students that attend the Swedish training programme become genuinely bilingual physicians.